

בעקבות מחקר משווה שערך ארגון בזכות, הוקמה במשרד המשפטים ועדה בין-משרדית. הוועדה המליצה לקבל הצעת חוק, אשר תחייב להתאים את הליכי החקירה במשטרה ומתן העדות בבית המשפט לאנשים עם מוגבלות. לפי ההצעה:

- **במשטרה** – אדם עם מוגבלות שכלית ייחקר על-ידי חוקר מיוחד, שהוא איש מקצוע (עובד סוציאלי, פסיכולוג, איש חינוך מיוחד), אשר עבר הכשרה.
- **בבית המשפט** – אפשר יהיה לבקש:
 - למנות מתווך, אשר "יתרגם" את השאלות הסבוכות לשפה המובנת לאדם עם מוגבלות שכלית,
 - לגבות את העדות בשלב מוקדם ככל האפשר,
 - כאשר האדם אינו יכול למסור עדותו – יעיד במקומו החוקר המיוחד,

ועוד.
אנו פועלים לאישורה של ההצעה בהקדם.

דף המידע מופנה לגברים ולנשים כאחד, ומנוסח בחלקו בלשון זכר מחמת מגבלות השפה העברית. דף מידע זה מוצע בפורמט של ברייל, קלטת, וקובץ מחשב. לקבלת דף המידע בפורמטים אלה, יש לפנות לפורום העיוורים וליקויי הראייה בישראל (ע"ר), הר הצופים ת"ד 24051, ירושלים 91240.
טל' 02-5882677, פקס: 02-5826166

בזכ!ת

בזכות, המרכז לזכויות אדם של אנשים עם מוגבלויות, עמותה מיסודה של האגודה לזכויות האזרח בישראל

ת"ד 34510
ירושלים 91000
טלפון: 02-6521308
פקס: 02-6521219
www.bizchut.org.il
mail@bizchut.org.il

ארגון בזכות פועל לקידום זכויותיהם של אנשים עם כל סוגי המוגבלות, לשילובם ולשיתופם בחברה בכל תחומי החיים.

בזכות פועל במגוון של כלים – משפטיים, קהילתיים וחינוכיים.

בין היתר, **בזכות** יזם, ניסח וליווה בכל שלבי החקיקה את חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח – 1998, וממשיך ללוות את המשך חקיקתו ואת יישומו הלכה למעשה.

אנשים עם מוגבלות, בני משפחה, אנשי מקצוע ואחרים מוזמנים לפנות למוקד פניות הציבור של ארגון בזכות במקרים בהם נפגעה זכותו של אדם מחמת מוגבלותו.

פעילותו של ארגון **בזכות** מתאפשרת הודות לתמיכתם של הקרן החדשה לישראל, קרנות נוספות ואנשים פרטיים.

יעל בורמן 06

אנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית בהליך הפלילי

אם אתם מכירים אדם עם מוגבלות שכלית או נפשית, אשר נפגע מעבירת מין או מאלימות – יש לכם כתובת! ארגון בזכות יסייע לאדם בהליך הפלילי, ללווה אותו למשטרה ולבית המשפט, ויעמוד שם על זכויותיו.

בזכות, המרכז לזכויות אדם של אנשים עם מוגבלויות, עמותה מיסודה של האגודה לזכויות האזרח בישראל

בזכ!ת

אנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית חשופים הרבה יותר מאנשים אחרים לעבירות על-רקע מין ואלימות. סיבות אפשריות לכך:

- יתרון שכלי של התוקף על-פני הנפגע/ת;
- קיומם של יחסי תלות או מרות בין הנפגע/ת לתוקף – מטפל, מורה, הורה וכד';
- ניצול תלות/ה של הנפגע/ת בזולת בביצוע פעילויות אינטימיות – רחצה, לבישת בגדים וכד';
- קשיי תקשורת של הנפגע/ת, הגורמים לתוקף להניח, כי מעשיו לא יתגלו.

אנשים עם מוגבלות כחוקרים וכעדים

ניתן לחקור אנשים עם מוגבלות ולגבות מהם עדות גם כאשר יש בעיות תקשורת. עם זאת, יש לתת את הדעת להשפעתה של המוגבלות על דרך החקירה וגביית העדות.

למשל, ישנם אנשים עם מוגבלות שכלית –

- שהתמצאותם במושגי זמן אינה תקינה (אינם מבחינים, למשל, בין לפני שבוע – לאתמול),
- שחסרים תחושה כמותית (וכך אינם יודעים לענות לשאלה אם הותקפו שלוש או חמש פעמים),
- שעם הצגת שאלה, שיש בה מספר אפשרויות ("האם הוא לבש חולצה שחורה או לבנה?"), יבחרו תמיד באחרונה ("לבנה"),
- שמבקשים לרצות את החוקר אותם, ולכן עונים על כל שאלה בחיוב – גם אם אינם יודעים את התשובה.

ההליך המשפטי עצמו מטיל פחד, ולעיתים משתק אדם עם מוגבלות. למשל:

- הוא נשאל שאלות אינטימיות על-ידי זרים, ונאלץ להשיב עליהן בפני אנשים רבים (שופטים, עורכי דין, קהל),
- הדיון נערך בשפה גבוהה ומשפטית, אשר אינה תמיד מובנת לו,
- הוא מעיד כאשר האדם שפגע בו יושב מולו, ומאיים עליו – גם ללא מילים.

כתוצאה מכך, חלק גדול מן התיקים נסגר על-ידי שוטרים ופרקליטים; התיקים המעטים, שבהם מוגש כתב אישום – נגמרים לעיתים קרובות בזיכוי של הנאשם.

המסר המועבר לחברה חמור מאין כמותו:

סימנים חיצוניים, המעידים על ביצוע עבירות

לאור קשיי התקשורת, חשוב לשים לב לסימנים חיצוניים, העשויים להעיד על תקיפה פיסית או מינית. למשל:

- סימני חבלה
- הופעתם של פחדים חדשים
- תלות מוגברת במטפל
- נסיגה בהתנהגות (כגון הפסקת השליטה בצרכים)
- שינויים קיצוניים בהתנהגות (הסתגרות, התקפי זעם, אוננות מרובה)

לפי החוק, אם התעורר חשד סביר לביצוע עבירת מין או אלימות בידי האחראי על האדם – חובה לדווח עליה למשטרה או לפקיד סעד.

פרויקט הליווי של ארגון בזכות

ארגון בזכות מלווה אנשים עם מוגבלות, אשר נפגעו מעבירת מין או אלימות, במהלך ההליך הפלילי, וזאת כמובן ללא תשלום. בהתייעצות עם האדם ועם משפחתו, אנו –

- מלווים את האדם למשטרה, הן כדי לתמוך בו, והן כדי להדריך את החוקר על מוגבלותו של האדם ועל הדרך הנכונה לחקירתו/ה של המתלוננ/ת.
- אם הוחלט על סגירת התיק במשטרה – במקרים המתאימים, אנו מגישים ערר ליועץ המשפטי לממשלה.
- עורכים סיור עם המתלוננ/ת בבית המשפט טרם פתיחת ההליך המשפטי, כדי שהמקום יהיה מוכר ולכן פחות מאיים.
- מלווים את המתלוננ/ת במהלך המשפט, ומסבירים לו/ה על שלביו השונים.
- פונים לבית המשפט בבקשה לבצע את ההתאמות,

התאמת הליכי החקירה וההעדה לאנשים עם מוגבלות

לאור חוסר התאמתה של המערכת לחקירתם של אנשים עם מוגבלות ולגביית עדות מהם, ומכיוון שחשוב למצות את הדין עם עבריינים, אשר פוגעים באנשים עם מוגבלות, אפשר לבקש להתאים את ההליך הפלילי לצרכיו/ה המיוחדים של מתלוננ/ת עם מוגבלות.

■ במשטרה – אפשר להציע לחוקר:

- כי אדם מוכר ואהוב ילווה את המתלוננ/ת במהלך החקירה, כדמות תומכת ומרגיעה.
- * חשוב לדעת, כי נפגע/ת מעבירת מין או אלימות זכאי/ת להיות מלווה על-ידי אדם, לפי בחירתו/ה, אלא אם הקצין האחראי החליט, כי נוכחות המלווה תפגע בחקירה.
- להתייעץ עם אנשי מקצוע בתחום מוגבלותו/ה של המתלוננ/ת.
- לתת לו מידע אודות המוגבלות והשפעתה על החקירה.

■ בבית המשפט – אפשר לבקש מן השופטים:

- לערוך את הדיון בדלתיים סגורות, כלומר – ללא נוכחות אנשים מלבד השופטים, עורכי הדין והנאשם.
- להציב פרגוד בין המתלוננ/ת לבין הנאשם.
- לאפשר הפסקות בעדותו/ה של עד/ה עם מוגבלות.
- להעביר את הדיון ללשכת השופט, ולוותר על אלמנטים טקסיים (כמו גלימות).
- לגבות את העדות מחוץ לכותלי בית המשפט, למשל – בבית החולים שבו האדם מאושפז.
- עוד אפשר להציע לתביעה להזמין עד מומחה, אשר יסביר לבית המשפט על סוג המוגבלות והשפעתה על העדות.